

OPIS DOBREJ PRAKTYKI

1. Dane dotyczące gminy/powiatu

nazwa inicjatywy	„Gmina dla Ludzi” – działania samorządu Gminy Sułkowice na rzecz stworzenia społeczeństwa obywatelskiego w zatowiszonym Źrodowisku zarzadzonym dotychczas centralnie
nazwa gminy/powiatu	Sułkowice
dokładny adres	Rynek 1, 32 440 Sułkowice
województwo	małopolskie
telefon	12 273 25 84
adres strony internetowej	www.sulkowice.pl
faks	12 272 14 22
adres e-mail	sulkowice@sulkowice.pl

2. Rodzaj(e) podjętych działań (zaznacz):

- kształtowanie efektywnych systemów konsultacji społecznych i udziału obywateli w formułowaniu strategii rozwoju i prowadzenia polityki lokalnej lub regionalnej;
- wprowadzanie nowatorskich form demokracji lokalnej;
- rozwijanie systemów kontroli i komunikacji społecznej, ze szczególnym podkreśleniem przejrzystości procesów decyzyjnych władz gminy lub powiatu;
- oryginalne formy aktywizacji działalności obywatelskich i współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- formy działalności z podmiotami gospodarczymi i ich samorządami na rzecz wspólnoty obywatelskiej i lokalnego rozwoju;
- działania na rzecz wychowania obywatelskiego, w tym pozaszkolne inicjatywy edukacyjne, działania na rzecz młodych mieszkańców gminy lub powiatu;
- decentralizację realizacji zadań publicznych, drogą przekazywania jej organizacjom obywatelskim lub jednostkom bliższym obywateli;

3. Przedmiot działalności

Od r. 2007 samorząd gminy systematycznie buduje mechanizmy aktywnego społeczeństwa obywatelskiego poprzez m.in.: stworzenie systemu konsultacji społecznych, promocję tworzenia i działalności NGO`s oraz konkursu ofert, wdrożenie funduszu sołeckiego, przekazanie dyrektorom placówek oświatowych majątku w zarząd trwały, dużą autonomię jednostek gminy, nagrody burmistrza dla osób aktywnie angażujących się w życie społeczne oraz animację atrakcyjnych form integracji społeczności sołectw i gminy.

4. Opis działań

Gmina Sułkowice w powiecie myślenickim utworzona została z 5 miejscowości – 4 wsi i miasta – historycznie należących do różnych ośrodków administracyjnych, więc mieszkańcy poszczególnych sołectw nie czuli się związani ze sobą nawzajem, a część z nich nie poczuwała się do przynależności do nowego centrum. Same Sułkowice są miastem od 45 lat, a od II połowy XIX w do końca XX wieku były skoncentrowane głównie wokół Fabryki Narzędzi „Kuźnia”. W okresie transformacji ustrojowej mieszkańcy Sułkowic przeżyli dramatycznie narastające bezrobocie i regres wielu form życia społecznego dotychczas związanego z fabryką. W związku z tym wiele osób szukało pracy za granicą. Po zrywie po pierwszych wolnych wyborach, w które zaangażowała się niewielka część mieszkańców, zaczęły definitywnie zanikać działania wspólnotowe. W nowej sytuacji ekonomicznej ludzie nie mieli czasu ani woli podejmowania działań wspólnych, a społeczeństwo gminy stawało się coraz bardziej zdeintegrowane.

Gmina była zarządzana centralnie i z tego poziomu prowadzona też była działalność istniejących dotychczas organizacji (np. strażackich i klubów sportowych).

Nowy samorząd od 2007 r. położył nacisk na budowanie mechanizmów wspólnotowych i wskazywanie możliwości takich działań obywatelskich i partnerskich, które prowadzą do poprawienia standardu życia w gminie, samopomocy mieszkańców i wrażliwości na los drugiego człowieka. Mottem przewodnim dwóch ostatnich kadencji były konsekwentnie realizowane deklaracje „Najważniejsi są Ludzie” i „Gmina dla Ludzi”.

Najpierw trzeba było zadbać o te formy życia społecznego, które ocalały i o przywrócenie społeczeństwu osób w najsłabszej kondycji życiowej oraz zagrożonych wykluczeniem.

W pierwszej kolejności wsparcie gminy otrzymały koła Polskiego Związku Emerytów Rencistów i Inwalidów oraz PKPS, które albo prowadziły nikłą działalność, albo, jak PZERiI, istniały dzięki wielkiej ofiarności liderki, która jednak borykała się z poważnymi problemami. Gmina udostępniła tym organizacjom lokale, w których mogły one na bardzo dużą skalę rozwijać działalność charytatywną oraz pomogła w zdobyciu niezbędnego wyposażenia do tej działalności. Wokół tych organizacji zaczął gromadzić się wolontariat. Skala pomocy udzielanej przez obie te organizacje w okresie od 2007 do początku 2013 r. przekroczyła milion zł.

Usprawnieniu świadczenia pomocy i przywracania do życia społecznego ludzi zagrożonych wykluczeniem służyła także reorganizacji Ośrodka Pomocy Społecznej. Dzięki uzyskaniu dużej autonomii i zaangażowaniu kierownictwa oraz pracowników zaczął on tworzyć projekty finansowane z funduszy unijnych na rzecz swoich klientów oraz otoczenia – czyli mieszkańców poszczególnych miejscowości.

Gruntownej reorganizacji poddana została praca Urzędu Miejskiego.

Przede wszystkim położono nacisk na budowanie mechanizmów utożsamiania się pracowników UM z wykonywaną pracą, ich inwencję i kreatywność oraz poczucie odpowiedzialności za podejmowane działania. W konsekwencji chodziło o stworzenie zgranego zespołu osób i wypracowanie operatywnego środowiska. W latach 2009–2011 Urząd brał udział w programach samokształceniowych, w tym dużym projekcie *Program doskonalenia jakości usług publicznych w urzędach Dolnego Śląska i Małopolski z wykorzystaniem doświadczeń Urzędu Miasta w Dzierżoniowie*. Wypracował certyfikat ISO 9001:2008, który nie został odnowiony jedynie z powodu oszczędności budżetowych (gmina prowadzi szeroko zakrojone inwestycje, w tym część z udziałem środków unijnych – zajmuje 14 miejsce w Polsce z rankingu Rzeczypospolitej w 2013 r. za najlepsze wykorzystanie środków unijnych).

Aby zintegrować mieszkańców i zachęcać ich do podejmowania różnorodnej aktywności na rzecz środowiska podjęte zostały rozmaite działania:

- Warsztaty angażujące przedstawicieli różnych środowisk na terenie poszczególnych miejscowości, które doprowadziły do stworzenia Planów Odnowy Miejscowości i wskazały najbardziej oczekiwane oraz możliwe do zrealizowania kierunki ich rozwoju. Z udziałem zajęć warsztatowych z mieszkańcami powstawały również inne dokumenty strategiczne gminy.
- Wypracowanie i uchwalenie systemu konsultacji społecznych (uchwała nr XXXIV/271/09).
- Wyodrębnienie przez gminę funduszu sołectkiego natychmiast gdy pojawiła się taka możliwość, czyli od 2009 r. Od tego czasu mieszkańcy na zebraniach wiejskich nie tylko konsultują zadania potrzebne dla wsi do budżetu, lecz również mają możliwość zdecydowania o przeznaczeniu części pieniędzy przewidzianych dla sołectwa na wybraną inwestycję.
- Przekazanie dyrektorom placówek oświatowych majątku w zarząd trwały. To rozwiązanie daje dyrektorom znacznie większą swobodę działania i możliwość pozyskiwania dodatkowych funduszy. Dzięki temu rozwiązaniu, a także dzięki aktywnym zabiegom komitetów pomocy szkole i rad rodziców, wszystkie szkoły w gminie wyposażone są w nowoczesne pomoce dydaktyczne. Szkoły uczestniczą w projektach, komitety pozyskują dodatkowe środki z pożytku publicznego oraz z programów zewnętrznych dla szkół. Wspólnie z gminą prowadzone są w nich systematyczne modernizacje, a także powstają nowe budynki szkolne i przedszkolne. Do przedszkoli uczęszcza ponad 90% dzieci w wieku

przedszkolnym, a bezpłatne korzystanie z przedszkola w zakresie podstawy programowej gmina wprowadziła na ponad rok przed wejściem w życie ustawy.

- Organizowanie spotkań środowiskowych, np. dla kobiet, ludzi kultury, przedsiębiorców - które doprowadziły do powołania nowych stowarzyszeń. Od 2007 r. w gminie powstało 18 nowych stowarzyszeń i organizacji, wśród nich takie, jak (nieistniejące od wielu lat) stowarzyszenia gospodyń, komitety pomocy szkołom, stowarzyszenia miłośników swoich miejscowości, nowe kluby sportowe, o charakterze charytatywnym itp. Równolegle wspierana była działalność istniejących organizacji - nowy sprzęt dla straży, dotacje na wychowanie młodzieży w klubach sportowych, promocja działań stowarzyszeń. Burmistrz i jego współpracownicy w początkowym okresie często gościli na zebraniach, doradzali, pomagali w tworzeniu dokumentów, rejestracji, pisaniu pierwszych projektów, co podnosiło prestiż organizacji i pozwalało szybciej okrzepnąć nowym strukturą. Obecnie w organizacjach na terenie gminy zrzeszonych jest ok. 12% mieszkańców (z całej populacji gminy)

- Organizowanie spotkań liderów stowarzyszeń o różnym charakterze - od szkoleń w ramach programów OPS, doradztwa w zakresie możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych na działalność statutową (we współpracy z LGD) po uroczyste spotkania z podziękowaniem liderom przez burmistrza za ich pracę. Bardzo uroczyste obchodzone są też święta narodowe oraz rocznice lokalne. Spotkania te od strony logistycznej organizowane są we współpracy ze stowarzyszeniami gospodyń i OSP.

- Organizowanie integracyjnych spotkań opłatkowych dla wszystkich mieszkańców. Od 6 lat we wszystkich miejscowościach organizowane są spotkania integracyjne w okresie bożonarodzeniowym. Przy ich organizacji współpracują: gmina, OPS, stowarzyszenia gospodyń i jednostki OSP. Na spotkania zapraszani są wszyscy mieszkańcy danej miejscowości. Składa się na nie: program artystyczny przygotowywany przez lokalne grupy muzyczne, aktorskie, kabaretowe - złożone z dorosłych mieszkańców, uczniów i przedszkolaków; dzielenie się opłatkiem i życzenia noworoczne, poczęstunek i wspólna zabawa ze śpiewem popularnych piosenek, tańcami i konkursami z nagrodami. Każde takie spotkanie gromadzi przeciętnie ponad 100 do 150 uczestników, a czasami przychodzi na nie nawet 200 osób. Każde trwa przez kilka godzin niedzielnego popołudnia. Z gminy na wszystkie te spotkania przyjeżdża burmistrz, wiceburmistrz, sekretarz gminy, kierownictwo i animatorzy OPS, księża z lokalnej parafii, sołtys itd. Przy wspólnych stołach, podczas świątecznej zabawy jest okazja do bezpośrednich rozmów i wspólnej zabawy. Niepowtarzalny klimat tych sąsiedzkich biesiad przedstawia film zrealizowany przez powiatową telewizję internetową <http://www.myslenice-itv.pl/kat/sulkowice/> (również w załączniku).

- Organizowanie integracyjnej imprezy promującej stowarzyszenia Jarmark „Sulkowicka Jesień”. Jarmark jest organizowany od 6 lat na początku września. Jest bezpłatny zarówno dla wystawców, jak dla odwiedzających. Odbywa się na zbudowanym przez gminę w 2007 r. placu targowym „Zielona Podkowa”. Do udziału w nim zapraszani są wszyscy, którzy chcą się podzielić swoją działalnością lub pasją z innymi, pochwalić się osiągnięciami, dać się

poznać szerszemu gronu. Formuła jarmarku stwarza okazję do autoprezentacji stowarzyszeń i grup, rzemieślników (tradycyjnym rzemiosłem Sułkowic jest kowalstwo), kolekcjonerów, pasjonatów, instytucji kultury, osób uzdolnionych artystycznie itp. Pozwala na dzielenie się dorobkiem, pogłębia i rozpowszechnia wiedzę o gminie i okolicy oraz buduje poczucie integracji wystawców i mieszkańców na różnych poziomach. Jarmark w 2013 r. osiągnął rekordową liczbą wystawców oraz największą ich różnorodność oraz bardzo dużą liczbę odwiedzających.

- Zainicjowanie spotkań mieszkańców z trzech gmin na polanie św. Michała w Lesie Groby w Harbutowicach, w miejscu gdzie stał najstarszy kościół w okolicy. Na tej polanie pochowani zostali żołnierze, którzy zginęli w bitwie lanckorońskiej Konfederacji Barskiej. Dwa razy w roku - w maju w rocznicę bitwy i we wrześniu z okazji święta Michała Archanioła - na polanie odprawiana jest Msza św., a następnie jej uczestnicy spotykają się przy ognisku lub grillu na pobliskiej polanie, gdzie mogą swobodnie bawić się, śpiewać, tańczyć i wspólnie spędzać niedzielne popołudnie. W spotkaniach biorą udział mieszkańcy trzech gmin, jako że miejsce to leży na pograniczu trzech gmin z trzech powiatów. Organizację spotkań zapoczątkował Urząd Miejski w Sułkowicach, a następnie majowe spotkania organizuje Stowarzyszenie Gospodyń „Cis” z Harbutowic i Stowarzyszenie Przyjaciół Harbutowic, a jesienne - jednostka OSP z tej miejscowości. Wyjątkowe miejsce o niezwykłym uroku przyciąga ludzi i nadaje tym spotkaniom wyjątkową atmosferę.

- Ustanowienie nagród burmistrza w dowód uznania dla pracy stowarzyszeń, wolontariatu oraz indywidualnych osób. Od 2007 r. burmistrz wręcza statuetki nagrody „Najważniejsi są Ludzie” osobom, organizacjom lub instytucjom, które szczególnie angażują się w pomoc drugiemu człowiekowi. Zwykle jest to do 3 takich nagród rocznie. Z kolei osobom, które szczególnie aktywnie angażują się w prace na rzecz Sułkowic przyznawana jest nagroda „Serce dla Sułkowic”. Ponadto co roku burmistrz spotyka się z absolwentami szkół gminnych, którzy osiągnęli najwyższe wyniki. Na takie spotkanie przychodzą oni z rodzicami, wychowawcą i dyrektorem szkoły. Rodzice otrzymują list gratulacyjny, wychowawcy dyplom i drobny upominek, a absolwenci - dyplom, nagrody książkowe i inne upominki rzeczowe. W swobodnej atmosferze, przy słodkim poczęstunku, wspólnie rozmawiają o planach, możliwościach i marzeniach. Podobne spotkanie organizowane jest z uczniami osiągniętymi sukcesy w sporcie. Co roku organizowane jest też spotkanie tego typu z przedstawicielami straży pożarnych, na których podziękowania i upominki otrzymują prezesi i naczelnicy oraz wyróżnieni druhowie.

- Współpraca z parafiami i firmami dla wspólnej korzyści. Dzięki bardzo dobrej współpracy z parafiami powstały w gminie m.in. nowoczesne parkingi na terenach kościelnych, centrum kultury w Krzywacze w budynku nieodpłatnie wydzierżawionym przez parafię, boisko w Biertowicach zorganizowane przez ks. proboszcza itp. Porozumienie burmistrza, firm i parafii pozwoliło na wybrukowanie alejek na cmentarzu w Sułkowicach. Podobne inwestycje wykonano na cmentarzach w innych miejscowościach z udziałem funduszu sołeckiego i wkładu parafii.

- Wolontariat młodzieżowy. Rozwój działalności stowarzyszeń wiąże się także z rozwojem wolontariatu - głównie młodzieżowego. Szczególnie wyraźnie widać te formacje w działaniach charytatywnych i na rzecz osób niepełnosprawnych, a także przy organizacji spotkań środowiskowych i integracyjnych, co ma ważne oddziaływanie wychowawcze.

- Integracja poprzez stołówki szkolne i świetlice środowiskową. Od 2007 roku w gminie wszystkie szkoły prowadzą stołówki, w których obiad dla ucznia kosztuje nie więcej niż 4 zł. Organizację i wyposażenie kuchni szkolnych i stołówek, po okresie prowadzenia ich przez ajenta, wsparł OPS. Stołówki szkolne pozwoliły na obniżenie kosztu obiadu o połowę i podniesienie wartości odżywczych posiłków, co skutkuje tym, że ze stołówek szkolnych korzysta ponad 60% uczniów. Rodzice (lub OPS) płacą jedynie za użyte produkty, gmina pokrywa media i pracę kucharek. Takie rozwiązanie pozwala „ukryć” dzieci korzystające z obiadów z pomocy społecznej, daje dodatkowe możliwości wychowawcze pedagogom, wspomaga integrację środowiska uczniów i nawiązywanie dodatkowych więzi przy wspólnym posiłku. Świetlica środowiskowa posiada filie we wszystkich miejscowościach. Organizuje akcje letnie i zimowe w postaci półkolonii oraz wyjazdów dla zainteresowanej części uczestników. Różnorodność form spędzania czasu (łącznie z wyjazdami na basen, zwiedzaniem okolicy, wycieczkami pieszymi i autokarowymi, konkursami itp.) oraz profesjonalizm organizatorów sprawiają, że w tej formie spędzania wolnego czasu uczestniczy regularnie ponad 200 dzieci.

- Informacja na stronie internetowej gminy, promocja w mediach, Monografia stowarzyszeń. Konsekwencją prac na rzecz rozwoju ruchu obywatelskiego w gminie Sułkowice jest podjęcie prac nad stworzeniem Monografii stowarzyszeń działających w gminie. Ma ona za zadanie promocję ich działalności oraz przekazanie mieszkańcom informacji, z jakich form pracy i działań stowarzyszeń mogą korzystać, w jakie się zaangażować, jakie przestrzenie nie są jeszcze objęte działalnością stowarzyszeń. Monografia zostanie wydrukowana i wręczona stowarzyszeniom w marcu br., a tworzona jest na bazie dofinansowania z projektów rekomendowanych przez LGD. Informacje teleadresowe na temat stowarzyszeń są dostępne w bazie na stronie internetowej gminy, a działania stowarzyszeń są na bieżąco relacjonowane w gazecie gminnej oraz w mediach regionalnych, o co troszczą się pracownicy zajmujący się promocją gminy. Powstają również filmy relacjonujące wydarzenia z udziałem stowarzyszeń, realizowane przez powiatową telewizję internetową

5. Uzyskane efekty

W efekcie tych działań:

- 1) W ciągu ostatnich 7 lat w gminie powstało 18 aktywnych organizacji pozarządowych;
- 2) Do NGO`s należy ok. 12% mieszkańców gminy;
- 3) Przedsięwzięcia takie, jak integracyjne spotkania opłatkowe mieszkańców, Jarmark „Sułkowicka Jesień”, wiosenne i jesienne spotkania na polanie św. Michała w Lesie Groby, spotkania

- burmistrza z przedstawicielami różnych środowisk połączone z wręczeniem podziękowań za ich pracę i gratulacji za sukcesy weszły na stałe do kalendarza gminy;
- 4) Rokrocznie miejscowości zyskują nowe inwestycje z funduszu sołeckiego;
 - 5) Organizacje coraz częściej piszą projekty na konkurs ofert z gminy. Powoli przekonują się też do celowości pisania projektów i wniosków o fundusze zewnętrzne;
 - 6) Organizacje podejmują współpracę między sobą przy realizacji wspólnych przedsięwzięć;
 - 7) Modelowo przebiega współpraca gminy i parafii; księża angażują się pomocą społeczną świadczoną przez gminę, należą np. do OSP, uczestniczą w spotkaniach mieszkańców, są otwarci na wspólne inwestycje i działania;
 - 8) Za duży sukces można uznać powodzenie stołówek szkolnych i świetlicy środowiskowej, które integrują środowisko najmłodszych mieszkańców gminy;
 - 9) Dzięki współpracy z gminą i stowarzyszeniami bardzo prężnie działa OPS, realizując kolejne projekty mające na celu aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem, uwrażliwiania otoczenia na potrzeby drugiego człowieka i integracji społecznej;
 - 10) Na bardzo dużą skalę rozwinęły działalność PKPS i PZERI. Sułkowskie koło PZERI należy do największych w Małopolsce;
 - 11) Dowodem na skuteczność aktywizacji społeczeństwa gminy jest też udział mieszkańców w akcjach charytatywnych takich jak „Szlachetna paczka”, przeznaczanie 1% podatku dla organizacji pożytku publicznego z terenu gminy czy pomoc świadczona w zbiórkach publicznych na rzecz chorych dzieci;
 - 12) Za swoje działania na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego gmina Sułkowice uzyskała następujące nagrody: Wzorcowy Urząd w Małopolsce w latach 2008 i 2009, Małopolskie Wektory Współpracy 2012, wyróżnienie FRDL 2013 (za Jarmark Sułkowicka Jesień), I nagroda Małopolsce w konkursie Przyjazna Wieś za budowanie infrastruktury społecznej (Centrum Kultury w Krzywaczce), a burmistrz Piotr Pułka otrzymał Złotą Odznakę Honorową Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz odznaczenie PKPS. Liderka koła PKPS w Sułkowicach Krystyna Sosin (jednocześnie będąca kierownikiem Świetlicy Środowiskowej) została wyróżniona nagrodą Amicus Hominum 2013. Gmina Sułkowice, poświęca wiele uwagi aktywizacji mieszkańców, co jednak nie wyklucza aktywności inwestycyjnej. Wręcz przeciwnie. W efekcie prowadzonych działań w rankingu „Rzeczpospolitej” w 2013 r. zajęła 14 miejsce w Polsce (spośród gmin wiejskich i miejsko-wiejskich) pod względem najlepiej wykorzystywanych dotacji unijnych.

6. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu

Bardzo trudno jest oszacować poniesione nakłady, ponieważ część z tych działań obejmuje sposoby realizacji zadań budżetowych, takich jak fundusz sołecki (w kolejnych latach po 20 do 25 tys. zł na jedną miejscowość), czy zadania z konkursu ofert.

Można oszacować koszt organizacji integracyjnych spotkań opłatkowych: na jedna miejscowość przeznaczane jest po 3 tys. zł, co rocznie daje 15 tys. zł.

Większość opisanych działań realizowane jest albo w ramach pracy społecznej pracowników Urzędu Miejskiego oraz stowarzyszeń, bądź stanowi element pracy urzędu.

7. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Najpoważniejszą przeszkodą była inercja społeczna i brak nawyków życia wspólnotowego.

Poważną barierą był brak poczucia przynależności do wspólnoty terytorialnej mieszkańców różnych miejscowości gminy.

Wiele wysiłku wymagało przełamanie przekonania ludzi, że np. opłatkowe spotkania integracyjne są organizowane dla wszystkich, a nie tylko dla biednych czy starszych.

8. Zalecenia dla innych jednostek samorządu terytorialnego zainteresowanych wdrożeniem projektu

Warto postawić na Ludzi, na społeczeństwo obywatelskie i mieć świadomość, że wszystkie inwestycje, które prowadzimy na naszych obszarach, mają przede wszystkim służyć ludziom. Dlatego błędem jest ustawianie alternatywy: albo ludzie, albo inwestycje. Zaangażowanie mieszkańców i uwrażliwienie ich na potrzeby innych pozwala sprawniej i skuteczniej rozwijać gminę. Trzeba jednak wiele cierpliwości i konsekwencji we wprowadzaniu tej idei w życie. Nie można też zapominać, że integrację trzeba zaczynać od najbliższego środowiska – od stworzenia zaangażowanego i ofiarnego zespołu ludzi, którzy mają wspólny cel i są przekonani o jego słuszności. I nie można zapominać o tym, by ludziom podziękować za to, co robią dla wspólnego dobra. Słowa podziękowań i docenieni ludzkiego zaangażowania więcej czasami mogą zdziałać niż największe akcje promocyjne. A swoją drogą warto dbać o dobry przekaz informacji i pamiętać, że media same się nie zgłoszą, jeśli nie będą wiedziały, że mamy coś wartego popularyzacji.